

## TÜRK DEVLET YÖNETİMİ'NDE TARIM POLİTİKALARI

Dr.Öğr.Üyesi Konur Alp DEMİR<sup>1</sup>

<sup>1</sup>Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, konuralpdemir@yahoo.com.tr

Tarım bir ülkenin temel kalkınma araçlarından birisidir. Tarım bitkisel ve hayvansal ürünlerin yetiştirilmesi, üretilmesi, işlenip değerlendirilmesi ve pazara sunulmasını içeren çok boyutlu bir kavramın tekil adıdır. Tarımın yapıl(a)madığı bir coğrafyada yaşamın devam ettirilebilmesi için iki seçenek bulunmaktadır. Birincisi, tarım yapan ülkelerden dış alım yapmak ve ikincisi ise devletin kendi tarım politikalarını oluşturarak tarım yapılmasını sağlamaktır. Bir devletin dışarıya bağlı olmadan kendi halkını besleyebilmesi, iş alanları yaratabilmesi ve savaş, doğal afet, salgın hastalıklar ve küresel açlık gibi herhangi bir olumsuzluk durumunda kendi kendisine yetebilmesi için tarıma gereken değeri vermesi zorunludur. Bu gerçekten dolayı devletler kendi tarım politikalarını belirlemekte ve olası bir felaket senaryosu için hazırlıklı olmaya çalışmaktadırlar. Bu konuda bir tarım ülkesi olarak devletin alacağı kararların ve atacağı adımların belirli politikalar çerçevesinde şekillendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada tarımın önemine vurgu yapılacak, Türkiye'deki mevzuat değerlendirmeye alınacak, tarımın Türk devlet yönetimindeki önemine vurgu yapılacak ve tarım politikaları konusu incelenecektir.

**Anahtar Kavramlar:** Tarım, Tarım Politikaları, Tarım Yönetimi, Bitkisel ve Hayvansal Üretim.

**JEL Sınıflandırması:** Q1, Q18

### AGRICULTURAL POLICIES IN TURKISH GOVERNMENT ADMINISTRATION

Agriculture is one of the basic development tools of a country. Agriculture is the singular name of a multidimensional concept which includes the cultivation, production, processing and evaluation of plant and animal products and presentation of market. There are two options for continuing the life in a geography where agriculture is not done. The first is to make foreign purchases from the countries that do agriculture, and the second is to make agriculture by forming the agriculture policies of the state. It is imperative that a government feed its own people, create jobs and create the necessary value for self-management in the event of any adverse events such as war, natural disaster, epidemics and global hunger. Because of this, states are trying to determine their agricultural policies and be prepared for a possible catastrophe scenario. In this regard, the decisions and the steps to be taken by the state as an agricultural country need to be shaped within certain policies. This study emphasizes the importance of agriculture to be held, the legislation will be evaluated in Turkey, will be emphasized on the importance of agriculture and agricultural policies of the Turkish state administration issues will be discussed.

**Key Words:** Agriculture, Agricultural Policies, Agricultural Management, Plant and Animal Production.

**JEL Classification:** Q1, Q18

#### 1. GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) 2017 yılı verilerine göre Türkiye'nin kırsal kesiminde yaşayan nüfusunun genel nüfusa oranı % 25.6, kentsel alanda yaşayan nüfusunun oranı ise % 74.4'tür (FAO, 2017: Erişim Tarihi: 16.04.2018). Verilen sayısal değerler dikkate alındığı takdirde Türkiye'nin kırsal nüfus oranının küçümsenemeyecek kadar önemli bir değere sahip olduğu görülmektedir.

Üretim kapasitesi açısından değerlendirildiği durumda ise tarım sektörünün

Türkiye için ekonomik bir değer taşıdığı ifade edilebilmektedir. Ancak tarımı yalnızca ekonomik açıdan değerlendirmek yerine, bu alanda çalışan ve genel anlamda da tarımsal ürünlere muhtaç olan bütün insanların toprakla doğrudan bir bağının olduğu gerçeğinden hareketle, tarımın insani bir yönünün de var olduğu ifade edilebilmektedir. Çünkü tarım diğer üretim alanları ile karşılaştırıldığı durumda, insanoğlunun yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan besin unsurunun yetiştirilmesinde birinci dereceden görev üstlenmektedir (AK, 2012: 117).

Konuyu bir miktar geçmiş döneme taşımak gerekirse insanoğlunun beslenme ihtiyacını karşılayabilmek için, ilk dönemlerde, doğada hazır bir biçimde bulunduğu tüketim maddelerini kullandığı, ancak bir müddet sonra kendisinin üretebileceği besinsel ürünlere ihtiyaç duyduğu gerçeğini vurgulamak gerekmektedir. Bu ihtiyaç tarım faaliyeti ile giderilmeye çalışılmıştır. Tarımın keşfi veya toprağı işleyerek yeni ürünler elde etme eyleminin öğrenilmesi sayesinde tükenen ürünler tekrardan yetiştirilmeye başlanmış, farklı ürünlerin yetiştirilebilmesi için toprağı işleme teknikleri geliştirilmiştir (Tarım İstatistikleri, 2008: 1).

Bu çalışmanın temel hedefinde tarımın önemini vurgulamak içgüdü ile hareket ederek Türkiye’de tarımın mevcut durumunu açıklamak ve tarım politikalarına değinmek amaçları bulunmaktadır. Bu kapsamda ilk önce Türkiye’de tarım ve tarımsal ürünler konularına değinilecek, ikinci aşamada tarım istatistiklerine yer verilecek ve nihai aşamada ise tarım politikaları, tarihsel gelişimleri ve destekleme araçlarının anlatımı ile konu tamamlanacaktır.

## 2. TÜRKİYE’DE TARIM, TARIMSAL ÜRETİM VE ÖZELLİKLERİ

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü’ne göre tarım, “Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, uygun koşullarda korunması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması”; “Toprakta çeşitli ürünler elde etmeye ve geniş anlamıyla hayvancılığa da dayanan yaşamsal etkinlik” ve “Toprak, deniz, göl, akarsu gibi doğal kaynaklara dayanan ve temel özelliği bitki ve hayvan üretimi olan iktisadi etkinlik” olmak üzere üç farklı biçimde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Tarım, Erişim Tarihi: 02.04.2018). Bu tanımlardan kısa bir çıkarım yapmak gerekirse, tarımın yalnızca toprağın işlenmesi kavramı üzerinde yükselmediği, aksine tarımın “yaşamsal” ve “iktisadi” bir değerinin olduğu sonucuna varılabilmektedir.

Tarım birçok ülke için ekonomik kalkınmanın itici gücünü oluşturmaktadır. Ekonomik kalkınmayı yalnızca sanayi ile ilişkilendiren ve tarıma gereken önemi vermeyen ülkeler hem tarımın hayati değerlerinden yoksun kalmışlar hem de gerçek anlamda sanayileşemedikleri için başta kentsel

sorunlar olmak üzere yanlış sanayileşmenin olumsuz sonuçları ile karşılaşmışlardır (İnan, 2006: 11).

Türkiye için tarım sektörünün önemi oldukça fazla olmasına rağmen, hak ettiği konumda bulunmadığını ifade etmek gerekmektedir. Türkiye gibi ekilebilir alanları ve yetiştirildiği takdirde ürün çeşitliliğinin fazla olduğu bir ülke için tarımın ekonomik değeri bulunmaktadır. Tarımın ekonomik değeri yurt dışına satım, iç piyasada tüketim ve yarattığı istihdam üzerinden şekillenmektedir (Miran, 2005: 9).

Türkiye’nin coğrafi yapısı incelendiği takdirde genel olarak dağlık bir yapıya sahip olduğu ve topraklarının % 55,9’u 1000 metre’nin üzerinde bir yüksekliğe ve % 62,5’inin eğimi de %15’den fazla olduğu görülmektedir. Karadeniz ve Akdeniz Bölgeleri’nde sıradağların bulunması, sert rüzgârların ve nemli havanın etkisini azaltmakta ve iç taraflarda ılıman bir iklimin oluşmasına zemin hazırlamaktadır (TOBB, 2013: 1).

Tarımsal üretim, geniş bir çerçevede değerlendirildiği takdirde, faaliyetlerin ekonomik yönden hesaplı bir biçimde yerine getirilmesini ve ortaya çıkan ürünün pazarlanmasını kurgulayan bir kavramdır. Bu kavram içerisinde sözü geçen faaliyetler ise çiftçilik, toprak işlemeciliği, toprak işletmeciliği, bitkisel ve hayvansal ürün yetiştiriciliğidir (Karacan, 2012: 3).

Tarım sektörü doğal koşullar (toprak yapısı, doğal afetler, iklim koşulları, coğrafi yapı vb.) ve ekonomik dengeler gibi unsurlardan etkilenebilecek bir yapıya sahiptir. Tarım sektörünü, bu niteliğinden dolayı, diğer sektörlerden ayrılacak bir konumda durmaktadır. Mevsimsel değişikliklerin getirmiş olduğu yeni koşullardan üretici, üretim süreci ve tarım işçiliği doğrudan etkilenebilmektedir (Karacan, 2012: 3).

Türkiye’de tarımsal üretimin bir takım özelliklere sahip olduğu ifade edilebilmektedir. Bu özellikler maddeler halinde ve şu şekilde sıralanabilmektedir (Karacan, 2012: 4; İnan, 2006: 12):

- Tarım çok fonksiyonlu olma özelliğine sahiptir.

- Tarımsal üretim sayesinde gıda başta olmak üzere sanayi kullanımına yönelik ürünler elde edilebilmektedir.
- Ekolojik sisteme katkıları bulunmaktadır.
- Toplumların yaşam biçimleri üzerinde dönüştürücü etki(s)(ler)i bulunmaktadır.
- İstihdam sağlaması, milli geliri arttırması ve ticaret hacmini genişletmesi açısından ekonomi üzerinde kalkındırıcı etkisi bulunmaktadır.
- Tarımsal faaliyetler dünya nüfusunun yaklaşık % 40'ının geçimini sağlamaktadır.
- Dünya coğrafyası bir bütün halinde düşünüldüğü durumda bu coğrafyanın yaklaşık % 40'ı tarım arazilerinden oluşmaktadır.
- Tarım çalışma ve aile yaşantısını birlikte sürdürmeyi gerektirmektedir.
- Tarımın sürdürülebilirliği doğa şartlarının uygunluğuna bağlıdır. Bu sebepten dolayı tarımsal üretimde ileri bir aşamayı planlamak oldukça güç olduğu gibi hasat zamanı elde edilebilecek kazanımlar bazen öngörülenden daha az olabilmektedir.
- Tarım kendi kendini yenileyebilme özelliğine sahiptir.
- Tarım, yetiştirilen ürünlerin cinsine göre, mevsimlik bir faaliyettir.
- Tarımsal üretim ile geçimini sağlayan kişilerin tarım konusunda yeteri kadar teknik bilgileri bulunmamaktadır. Tarımsal faaliyetler usta çırağ ilişkisi ile aile ortamında edinilen tecrübelerle dayanarak sürdürülmektedir.

Resim 1: Türkiye'nin Tarımsal Üretim Haritası



**Kaynak:** Türkiye Tarım Haritası, Türkiye'de Ne Nerede Yetiştir? (Erişim Tarihi: 05.04.2018).  
<<http://demirtepe.org/2016/12/02/turkiye-tarim-haritasi-turkiyede-ne-yetisir/>>

### 2.1. Bitkisel, Sebze ve Meyve Üretimi

Beslenme piramidinde önemli bir yer tutan nohut, fasulye, mercimek, bakla, bezelye ve börülce, yeteri kadar hayvansal ürün alınmadığı durumlarda, gerekli olan besin değerlerini ve özellikle protein ihtiyacının karşılanması için, ikame beslenme maddeleri olarak kullanılmaktadırlar. Bu maddelerin, tarımsal,

beslenme ve ticari değerlerini daha iyi anlayabilmek için temel özelliklerini vurgulamak gerekmektedir (Adak vd., 2010: 2):

- Protein değerleri yüksektir.
- Lizin (Lysine) aminoasidi değeri yüksektir.
- Metionin (Methionine) ve Sistin (Cystine) aminoasidi değeri düşüktür.

- İçerdikleri kolesterol değerleri düşüktür.
- Sindirilmeleri diğer bitkisel besinlere göre zordur.

Türkiye, dünya genelinde meyve ve sebze üretimi sıralamasında oldukça iyi bir konumda durmaktadır. Türkiye'nin sahip olduğu geniş tarım alanları sayesinde, ülkenin her bölgesinde farklı iklimlerde farklı türde sebze ve meyve yetiştirme potansiyeli bulunmaktadır. Sebze ve meyve üretimi ürünlerin tarlada yetiştirilmesinin ardından toplanması ve ilgili dağıtım kanallarına teslim edilmesi sürecini içermektedir. Patates ve yer elması gibi yumru kök sınıfına dâhil olan ve fındık, fıstık ve ceviz gibi kabuklu yemiş sınıflandırması içerisinde sayılan ürünler haricindeki her tarımsal ürün sebze ve meyve olarak adlandırılmaktadır. Sebze ve meyvelerin insanın yaşam fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için bitkisel karbonhidrat, protein ve vitaminlere sahip olması sebze ve meyve üretimini önemli bir konuma yükseltmektedir (Ankara Ticaret Borsası Raporu, 2017: 2).

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) açıkladığı sonuçlara göre dünya genelinde 57.2 hektar alanda meyve sebze üretimi gerçekleştirilmektedir. Bu üretimden yıllık olarak, seçili ürünler üzerinden, Türkiye'nin payına düşen yüzdeler şu şekilde sıralanabilmektedir: 11.3 milyon ton domates, 4 milyon ton karpuz, 2.9 milyon ton elma (Ankara Ticaret Borsası Raporu, 2017: 3).

2016 yılı verilerine göre Türkiye'de sebze üretimi 30.267.000 tona ulaşmıştır. Sebze üretiminde kuru ve taze soğan, kavun, patlıcan, salçalık biber, bayır turpu ve bamya gibi ürünlerde bir azalış gözlemlenmiştir. Aynı yılın verilerine göre ise Türkiye'de meyve üretimi 18.972.000 ton olarak belirlenmiştir (Bitkisel Üretim İstatistikleri 2016, 2018, Erişim tarihi: 16.04.2018).

## 2.2. Hayvansal Üretim

Hayvancılık faaliyetleri tarımcılık başlığı altında değerlendirilmektedir. Üretim kapasitesinin değişkenlik göstermesine rağmen, hayvancılık her ülke için oldukça fazla önem taşımaktadır. Çünkü insanların besin zincirinde önemli bir yer tutması, sanayide hammadde olarak kullanılması ve ticari değerinin olmasından dolayı hayvancılık üzerinde önemle durulması gereken tarımsal bir faaliyet türü olarak değerlendirilmektedir (Semerci ve Çelik, 2016: 183).

Haziran 2017 yılı verilerine göre Türkiye'de büyükbaş hayvan sayısı 14.817.000, küçükbaş hayvan sayısı ise 44.573.000 olarak belirlenmiştir. Türkiye'de toplamda 33.562.000 koyun bulunurken, keçi sayısı ise 11.011.000 sayısı ile sınırlı kalmıştır. Aynı yılın verilerine göre Türkiye'de et tavuğunun sayısı 230.820.000, yumurta tavuğunun sayısı ise 114.963.000 olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, hindi sayısı 3.534.000, ördek sayısı 529.000 ve kaz sayısı ise 924.000 olarak tespit edilmiştir (Hayvansal Üretim İstatistikleri Haziran 2017, 2018, Erişim Tarihi: 16.04.2018).

## 3. TARIM İSTATİSTİKLERİ

2017 yılının verilerine göre Türkiye'de tarım alanlarının toplamı 233.757.880 dekar olarak belirlenmiştir. Bu sayısal değer 155.317.343 dekarlık kısmı ekilebilen alan ve 36.974.137 dekarlık kısmı ise nadasa bırakılan alanı oluşturmaktadır. Bununla birlikte 7.982.650 dekarlık alan sebze bahçeleri, 33.433.816 dekarlık alan meyve, içecek ve baharat bitkileri ve 49.934 dekarlık alan ise süs bitkileri alanını oluşturmaktadır (TUİK Tarım Alanları, 2017, Erişim Tarihi: 02.04.2018). Bu sayısal verilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

**Tablo 1: Türkiye'de Tarım Alanlarının Dekar (Daa) Ölçüsünden Büyüklükleri, 2017**

Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı		Sebze Bahçeleri Alanı	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı	Süs Bitkileri Alanı	Toplam Alan
Ekilen Alan	Nadas				
155.317.343	36.974.137	7.982.650	33.433.816	49.934	233.757.880

**Kaynak:** TUİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Tarım Alanları, 2017.

<[http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt\\_id=1001](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001)>, (Erişim Tarihi: 02.04.2018).

2017 yılının verilerine göre Türkiye’de yetişen tütün, şeker pancarı, patates, yer elması ve şeker kamışının ekilebilir alan, üretim (ton) ve

verim (kg/dekar) cinsinden istatistiki bilgileri aşağıda Tablo 2’de yer almaktadır.

**Tablo 2: Diğer Bitkisel Ürünler; Yenilebilir Kök ve Yumrular İstatistiki Bilgileri, 2017**

Ölçüt	Tütün	Şeker Pancarı	Patates	Yer Elması	Şeker Kamışı
Ekilen Alan (Dekar)	950.000	3.392.171	792	524	32
Üretim (Ton)	80.000	20.828.316	1393	1031	160
Verim (Kg/Dekar)	84	6140	1759	1968	5000

**Kaynak:** TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), Diğer Bitkisel Ürünler; Yenilebilir Kök ve Yumrular İstatistiki Bilgileri, <[http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt\\_id=1001](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001)>, (Erişim Tarihi: 02.04.2018).

2017 yılının verilerine göre Türkiye’de yetişen bakla, nohut, kırmızı mercimek, yeşil mercimek, börülce, burçak ve mürdümüğün

ekilebilir alan, üretim (ton) ve verim (kg/dekar) cinsinden istatistiki bilgileri aşağıda Tablo 3’de yer almaktadır.

**Tablo 3: Kuru Baklagiller İstatistiki Bilgileri, 2017**

Ölçüt	Bakla		Bezelye	Nohut	Fasulye
	Kırmızı	Yeşil			
Ekilen Alan (Dekar)	53.123		9415	3.953.099	897.221
Üretim (Ton)	14.746		2673	470.000	239.000
Verim (Kg/Dekar)	278		284	119	266
Ölçüt	Mercimek		Börülce	Burçak	Mürdümük
	Kırmızı	Yeşil			
Ekilen Alan (Dekar)	2.693.181	232.201	14.129	28.410	9555
Üretim (Ton)	400.000	30.000	1511	3349	1005
Verim (Kg/Dekar)	149	129	107	118	105

**Kaynak:** TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), Diğer Bitkisel Ürünler; Yenilebilir Kök ve Yumrular İstatistiki Bilgileri, <[http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt\\_id=1001](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001)>, (Erişim Tarihi: 02.04.2018).

2017 yılının verilerine göre Türkiye’de yetişen buğday, arpa, mısır, çeltik, darı, kuşyemi, çavdar, yulaf ve kaplıcanın ekilebilir alan, üretim

(ton) ve verim (kg/dekar) cinsinden istatistiki bilgileri aşağıda Tablo 4’de yer almaktadır.

**Tablo 4: Tahıllar İstatistiki Bilgileri, 2017**

Ölçüt	Buğday		Arpa	Mısır	Çeltik
Ölçüt	Darı	Kuşyemi			
Ekilen Alan (Dekar)	76.688.785		24.247.372	6.390.844	1.095.599
Üretim (Ton)	21.500.000		7.100.000	5.900.000	900.000
Verim (Kg/Dekar)	280		293	923	821
Ölçüt	Darı	Kuşyemi	Çavdar	Yulaf	Kaplıca
	Ölçüt	Darı			
Ekilen Alan (Dekar)	21.779	5743	1.010.923	1.128.796	30.764
Üretim (Ton)	4737	922	320.000	250.000	6610
Verim (Kg/Dekar)	218	161	317	221	215

**Kaynak:** TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), Tahıllar İstatistik Bilgileri, <[http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt\\_id=1001](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001)>, (Erişim Tarihi: 02.04.2018).

#### 4. TARIM POLİTİKALARI

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü'nde politika, "Devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü" ve "Belirlenen amaç veya hedeflere ulaşmaya yönelik karar ve eylemler bütünü" şekillerinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Politika, Erişim Tarihi: 03.04.2018). Tarım politikası ise Erdoğan (2012: 57) tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: "Tarım politikası, çiftçilerin ekonomik yaşantılarını iyileştirmek, tarımsal üretimi toplum yararına düzenlemek, kırsal kesimin refahını yükseltmek ve tüketicileri fiyat artışlarından korumak amacıyla uygulanan devlet önlemleri dizisi"dir (Erdoğan, 2012: 57).

Tarım politikası üç temel unsur üzerinden incelenabilmektedir. Birincisi, tarım politikasına atfedilen anlam; ikincisi, tarım politikasından gerçekte ne amaçlandığı veya elde edilmesi istenen son ürünün neliği; üçüncüsü ise tarım politikasının gelecekteki durumudur (İnan, 2006: 108). Bu üçlemenin ışığı altında tarım politikalarının inceleme konularını maddeler halinde vermekte fayda görülmektedir (İnan, 2006: 109):

- Tarım sektörünün ülke genelindeki ticari değeri,
- Tarım sektöründe çalışan kesimin gelir düzeyinin belirlenmesi ve çalışanların hem parasal kazanç seviyesinin hem de yaşamsal kalitesinin yükseltilmesi,
- Tarım sektörünü etkileyebilecek olumsuzlukların belirlenmesi ve olası olumsuzluklar ile mücadele edilmesi,
- Tarım mevzuatında iyileştirme çalışmalarının yapılması,
- Kırsal yaşam ekonomisinin planlanması ve kırsal yaşam politikalarının belirlenmesi,
- Tarım sektöründe çalışan kişilerin mesleki eğitimlerinin sağlanması,
- Doğal kaynak ve çevre koruma ile ilgili düzenlemelerin belirlenmesi ve sürdürülebilirliklerinin sağlanmasıdır.

Tarım politikası kendi içinde sürekli bir biçimde devreden kısır bir döngüye sahiptir. Bu

kısır döngünün altı adet duraklama noktası bulunmaktadır: Mevcut Siyasi Ortam; Gündemi Belirleme (Gündem Maddesi); Açık ve Kesin İfade (Formülasyon); Uygulama (Deneme); Yasal İzleme (Mevzuata Uygunluk Kontrolü ve Takibi) ve Değerlendirme (Denetleme) (Greer, 2009: 13).

25 Nisan 2006 tarih ve 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun 4. Maddesi'nde, Türkiye'de tarım politikalarının amaçları şu şekilde sıralanabilmektedir (2017 Yılı Faaliyet Raporu, 2017: 231; 5488 Sayılı Tarım Kanunu, Erişim Tarihi: 03.04.2018):

- Tarım üretiminin koşullarını ve ürün çeşitliliğini iç ve dış piyasanın taleplerine uygun olacak bir biçimde gerçekleştirilmesi,
- Tarımsal faaliyetler süresince doğal ve biyolojik kaynakların korunması için gerekli tedbirlerin alınması,
- Doğal ve biyolojik kaynakların geliştirilmesi için eylemlerde bulunulması,
- Üretimde verimliliğin artırılması,
- Üretilen ürünlerin ve tüketilmeye hazır hale getirilen gıdaların kalitesinin korunması,
- Üreticilerin sorunlarının çözülmesi ve kurulan üretici birliklerinin desteklenmesi,
- Tarımsal piyasaların desteklenmesi ve geliştirilmesi,
- Kırsal alanların geliştirilmesi için gerekli eylemlerde bulunulmasıdır.

Tarım politikalarının amaçlarını sıraladıktan sonra ilkesel değerlerinden de söz etmekte fayda vardır. Çünkü politikaların geliştirilmesi aşamasında hangi kurallara dikkat edileceği ve sınırlarının hangi değerler ile çerçeveselendirileceğinin bilinmesi gerekmektedir. Böyle bir bilgiye erişilebildiği takdirde ilgili konu hakkında politika belirlemek hem kolaylaşacak hem de önceden belirlenen amaçlar etrafında örgütlenilmesine olanak tanınmış olacaktır.

Tarım politikalarının ilkeleri şu şekilde sıralanabilmektedir (2017 Yılı Faaliyet Raporu, 2017: 231; 5488 Sayılı Tarım Kanunu, Erişim Tarihi: 03.04.2018):

- “Tarımsal üretim ve kalkınmada bütüncül yaklaşım.”
- “Uluslararası taahhütlere uyum.”
- “Piyasa mekanizmalarını bozmayacak destekleme araçlarının kullanımı.”
- “Örgütlülük ve kurumsallaşma.”
- “Özel sektörün rolünün artırılması.”
- “Sürdürülebilirlik, insan sağlığı ve çevreye duyarlılık.”
- “Yerinden yönetim.”
- “Katılımcılık.”
- “Şeffaflık ve bilgilendirmek.”

Tarım politikalarının amaçlarını, ilkeleri çerçevesinde şekillendirdikten sonra, hangi önceliklere sahip olduğunu da açıklamak gerekmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiği takdirde tarım politikalarının aşağıdaki önceliklere sahip olduğu ifade edilebilmektedir.

Tarım politikalarının öncelikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (2017 Yılı Faaliyet Raporu, 2017: 231; 5488 Sayılı Tarım Kanunu, Erişim Tarihi: 03.04.2018):

- “Tarımsal üretimde verimlilik, ürün çeşitliliği, kalite ve rekabet gücünün yükseltilmesi.”
- “Yeterli ve güvenilir gıda arzının sağlanması.”
- “Tarımsal işletmelerin altyapılarının geliştirilmesi.”
- “Tarımsal faaliyetlerde bilgi ve uygun teknolojilerin kullanımının yaygınlaştırılması.”
- “Tarımsal girdi ve ürün piyasalarının geliştirilmesi ve üretim-pazar entegrasyonunun sağlanması.”
- “Tarımsal üretimin tarım-sanayi entegrasyonunu sağlayacak şekilde yönlendirilmesi.”
- “Tarım sektörünün kredi ve finansman ihtiyacının karşılanmasına ilişkin düzenlemeler yapılması.”
- “Destekleme ve yönlendirme tedbirlerinin alınması.”
- “Doğal afetler ve hayvan hastalıklarına karşı risk yönetimi mekanizmalarının geliştirilmesi.”
- “Kırsal hayatın sosyo-ekonomik açıdan geliştirilmesi.”
- “Üretici örgütlenmesinin geliştirilmesi.”
- “Tarım bilgi sistemlerinin kurulması ve kullanılması.”
- “Toplulaştırma, arazi kullanım plânının yapılması ve ekonomik büyüklükteki tarım işletmelerinin oluşturulması.”

- “Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve rasyonel kullanımı.”
- “Avrupa Birliğine uyum sürecindeki gelişmelerden doğacak ihtiyaçları karşılayabilecek şekilde ortak piyasa düzenlerinin öngördüğü, idarî ve hukukî düzenlemelerin yapılması.”

Devletin tarım politikaları geliştirerek tarımsal üretimi ve tarım istihdamını desteklemesinin önünde bir takım engeller bulunmaktadır. Bu engellere aşağıda yer verilmiştir. Ancak bu engelleri açıklamadan önce söz edilmesi gereken önemli bir husus vardır. Devlet kendi oluşturduğu tarım politikaları açısından tamamen özgür bir biçimde hareket edememektedir. Politika oluşturma aşamasında iç ve dış etken unsurların engelleyici etkisi bulunmaktadır. Örneğin, yeteri ölçüde teknolojiye sahip olunamadığı bir ortamda, devletin tarımı destekleyecek politika(lar) üretmesi, yalnızca kâğıt üzerinde kalacak bir eylemin iyi niyetini oluşturacaktır. Bu bağlamda değerlendirildiği takdirde tarım politikalarının oluşturulması aşamasında ortaya çıkan engeller şu şekilde sıralanabilmektedir (Erdoğan, 2012: 61):

- Tarım için gerekli olan araç-gereç kaynakları,
- Teknolojik olanaklar,
- Üreticilerin beklentileri, tereddütleri, imkânları ve imkânsızlıkları,
- Tüketicilerin beklentileri ve maddi imkânları,
- Küresel çerçevede yaşanan ekonomik çalkantılar,

- Tarım haricinde devlete kaynak sağlayan diğer unsurlar,
- Uluslararası anlaşmalar,
- Genel bütçenin durumu,
- Tarım alanında çalışabilecek kalifiyeli iş gücü,
- Tarım sektörünün alt yapısının sağlam olması,
- Tarım sektörünün sanayileşme potansiyeli.

## 5. TARIM POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Osmanlı Devleti'nde tarımsal üretimin dengesini korumak ve yurt dışına satılacak bir takım ürünlerin satış oranını belirli bir değer üzerine çıkarmasını sağlamak için tarımsal üretim konusunda yaptırımcı uygulamalara gidilmiştir. Bu yöntem ile devlet tarım üreticisini, tarım ürünlerini ve dış satımı denetimi altına almıştır. Bu tür müdahalelerin bir diğer amacı ise toplum içerisinde alım gücüne dayanan ürün elde etme durumunu sosyal bir denge üzerinde tutmaktır. Bununla birlikte devlet, üreticinin emeğinin karşılığında elde etmesi gereken maddi değer altında kazanç sağlamaması ve üreticinin, emeğinin karşılığını tam olarak alabilmesi için müdahaleci bir yaklaşım sergilemekteydi (Genç, 2012: 140).

Osmanlı Devleti, uyguladığı tarım politikalarında, nihai tüketicinin (halkın) tarımsal ürünleri alım gücüne orantılı bir fiyattan satın almasını sağlamaya çalışmasından dolayı, sosyal bir devlet olarak nitelenebilmektedir (Yavuz, 2000: 11). Osmanlı Devleti tarım yapılabilecek geniş topraklara sahip olmasına rağmen, tarımdan olması gereken ölçüde faydalanamamaktaydı. Bu duruma karşılık oluşturan gerçek ise sanayi devleti ol(a)mayan Osmanlı Devleti'nin ekonomisinin büyük ölçüde tarıma dayanıyor olduğudur. Osmanlı halkının önemli bir kısmı tarıma dayanan işlerde çalışmakta ve devlet ise zirai ürünler üzerinden vergi alarak hazinesine katkı sağlamaktaydı. Osmanlı Devleti'nin dışarıya yaptığı satışların neredeyse tamamı ise tarımsal ürünlerden meydana gelmekteydi. Ancak bu noktada da karşıt bir durum söz konusu olmaktaydı. Osmanlı Devleti için oldukça fazla önem taşıyan tarımdan olması gereken seviyede verim elde edilememekte ve hem iç hem de dış piyasada üretilen ürünler üreticinin ihtiyaçlarını karşılayacak bir değer üzerinden satılamamaktaydı. Tanzimat Dönemi ile birlikte başlayan yeni zaman dilimi içerisinde tarım sektörünü geliştirmek ve üreticiyi

kalkındırabilmek ve cesaretlendirebilmek için çeşitli teşvikler ve felaket senaryolarına karşı önlemler alınmıştır. Bu çalışmalar kapsamında tarım alanında yenileşme faaliyetlerine girilebilmesi amacıyla 1843 yılında "Ziraat Meclisi" adı altında bir kurum kurulmuştur. Aynı dönemde tarımsal ürünlerin iç ve dış piyasada serbest dolaşımının önünde engel oluşturan ve devletin doğrudan kendisinin müdahil olduğu satın alma eylemlerinin ve tekelleşme çabalarının varlıklarına son verilmiştir (Gökmen, 2010: 214-215).

Osmanlı Devleti'nin vergi gelirlerinin önemli bir bölümünün tarımsal vergilere dayandığı yukarıda ifade edilmişti. Bu vergiler arasında "Aşar Vergisi"nin önemli bir ağırlığı bulunmaktaydı. Aşar, uşr'un (öşr) çoğul halidir ve onda birine verilen isimdir. Aşar bir vergi türüdür. Ancak bu vergi maddi (parasal) değer üzerinden değil, üretilen tarımsal ürünün belirli bir miktarı üzerinden alınmaktaydı. Bu anlatımı sözlük anlamı ile desteklemek gerekirse Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü'ne başvuru yapmak gerekmektedir. Buna göre aşar, "Tarım ürünlerinden alınan onda bir oranındaki vergi..."ye verilen isimdir. Aşar Vergisi genel anlamda tarım toplumuna ve özel anlamda ise tarım alanında çalışan halka zarar verdiği gerekçesi ile Cumhuriyet Dönemi'nde 1925 yılında ortadan kaldırılmıştır (Ortaylı, 2008: 134; Mutlu, 2009: 42, 48-49; Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Aşar, Erişim Tarihi: 06.04.2018).

Cumhuriyet'in kurulduğu tarihten 1963 yılına kadar geçen süre içerisinde Türkiye'nin nüfusu yaklaşık iki katına çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı dönemi sınıflandırma dışında bırakılırsa Türkiye'nin nüfusu her sene düzenli bir biçimde artış göstermiştir. Artan nüfus ile birlikte kentleşme hareketlerinin de hız kazanmış olmasına rağmen, ülkenin nüfusunun önemli bir bölümü köylerde yaşamakta ve geçimlerini tarım ile sağlamaktaydılar. Bu dönem içerisinde



Türkiye'nin ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanmaktaydı. 1951-1958 yılları arasında gerçekleştirilen yatırımların birinci finans kaynağı tarımsal ürünlerin satışından elde edilen gelirler oluşturmaktaydı (Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), s. 7-8-11, Erişim Tarihi: 08.04.2018).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972) tarım alanında, tarımı dışlayıcı bir yaklaşım sergilemiştir. Bu dönemde temel hedef olarak belirlenen unsur Türkiye'yi dışarıya ham madde satan ve sattığı yerden işlenmiş ürün alan bir devlet olmaktan kurtararak, dışarıya kendi ürettiği ve işlediği ürünleri satan bir devlet haline dönüştürmektir. Bunun için de sanayiye, diğer sektörlerle oranla, daha fazla ağırlık verilmiştir. Bunun sonucunda sanayi sektörünün Gayri Safi Millî Hasıla (GSMH) içindeki payı % 25.5'den %30.7'ye yükselmiştir. Ancak bu dönemde belirlenen hedeflere ulaşmanın yolunun tarım ile geçimini sağlayan halkın sayısının azaltılmasından geçtiği kabul edilmiştir. Ancak tarıma yönelik gerçek anlamda bir dışlayıcılık da söz konusu olmamıştır. Bu bağlamda ilkel tarımdan teknoloji ile desteklenen tarıma geçiş yapılmasına önem verilmiştir. Devletin tarım politikaları bu kabulleniş ve algılayışta değişim çerçevesinde şekillendirilmiştir (İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), s. iv (önsöz), Erişim Tarihi: 08.04.2018).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983) tarımın iklim şartlarından etkilenmemesi için teknolojinin imkânlarından faydalanılması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bununla birlikte beslenmede önem taşıyan ürünler ile dışarıya satılarak ülke ekonomisine gelir sağlayabilecek ürünlerin üretilmesi için teşvik koşulları geliştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda sulama yöntemlerinin geliştirilmesine ve toprak işleme ve koruma faaliyetlerine önem verilmiştir (Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983), s. 337-338, Erişim Tarihi: 08.04.2018).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989) tarımın geliştirilmesi için kooperatifçiliğe ağırlık verilmiştir. Üretilmesinde öncelik tanınan ürünler için plan ve programlar çerçevesinde uzun ve kısa süreli tarım kredilerinin dağıtılmasına karar verilmiştir (Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989), s. 54, Erişim Tarihi: 08.04.2018).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994) tarım politikalarının tarım ile geçimini sağlayan insanların kazançlarının koruma altına alınması, üretilen ürünlerin pazarlanması için gerekli kolaylıkların sağlanması ve ürün çeşitliliğinin fazlaştırılarak verimlerinin artırılması hedefleri ekseninde şekillendirilmesi öngörülmüştür. Bununla birlikte tarımın geliştirilmesi için fiyat dışı destekleme politikaları araçlarına destek verilmesinin programlar içerisinde yer almasına karar verilmiştir (Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994), s. 36, Erişim Tarihi: 08.04.2018).

2000'li yılların ilk basamaklarında Türkiye, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB) ile yaptığı anlaşmalar ile tarım politikalarına yeni bir yön vermiştir. 1999 yılının Aralık ayında IMF ile destekleyici bir anlaşma imzalanmıştır. 2001 yılına gelindiğinde ise Dünya Bankası ile Tarım Reformu Uygulama Projesi Anlaşması imzalanarak tarım alanında yeni bir döneme girilmiştir (Özkaya vd., 2010: 7).

## 6. TARIM POLİTİKARINI DESTEKLEYİCİ ARAÇLAR

Tarım sektöründe destekleme faaliyetleri; tarım üretiminin korunması, tarım üretiminin özendirilmesi ve sürdürülebilir bir tarım üretiminin gerçekleştirilmesi amaç ve faaliyetlerini içermektedir. Tarımsal üretim destekleri arasında aşağıdaki unsurlar sayılabilmektedir (Gaytancıoğlu, 2009: 17):

- Fiyat ve ürün satın alma desteği,
- Tarım ürünlerinin dış pazarlarda serbest bir biçimde satılabilmesi için gerekli olan teşvik ve kanuni düzenleme desteği,
- Tohum desteği,
- Kredi desteği,
- Üretimi teşvik etmek için maddi destek,
- Tarımsal üretimi geliştirmek için alt yapı desteği,
- Denetim hizmet desteği,
- Pazarlama ve tanıtım desteğidir.

Tarım politikalarını destekleyici araçlar genel olarak "Dolaylı Destekleme (Fiyat Dışı Yollardan Destekleme)", "Doğrudan Destekleme (Tarımsal Ürün Fiyatlarına Devletin Doğrudan Müdahalesi)" ve "Doğrudan Gelir Ödemeleri Sistemi" olmak üzere üç başlık altında incelenebilmektedir (Erdoğan, 2012: 63). Bu

noktada şu ifade edilmelidir ki 1980 yılı öncesi tarım politikaları, genel olarak, taban fiyatı belirleme, üreticileri mali açıdan destekleme ve ucuz kredi sağlama gibi araçlar çerçevesinde şekillenmiştir (Yılmaz, 2008: 3).

### 6.1. Dolaylı Destekleme

Devlet, gerekli gördüğü zaman ve konularda, tarıma fiyat dışı müdahalelerde bulunabilmektedir. Devletin destekleme politikaları, bu bağlamda, müdahale konuları olarak varlık kazanmaktadır. Devletin müdahale konuları ise şu başlıklar altında şekillenmektedir (Özdemir, 1989: 269-270):

- Üreticilerin gelir seviyelerine yönelik müdahale,
- Üretimi istenilen ürünlere yoğunlaştırmak için yapılacak yönlendirici müdahale,
- Fiyat konusunda yaşanabilecek dalgalanmaları önleyici müdahale.

Devlet, tarımsal ürünlerin alış ve satış fiyatlarına doğrudan müdahale etmeden tarımsal faaliyetleri aşağıdaki araçlar vasıtasıyla destekleyebilmektedir (Erdoğan, 2012: 63):

- Tarımsal üretim yapılacak alanlara sınırlandırma getirme,
- Hangi tarımsal ürünün üretileceği konusunda yaptırım yapmadan üreticiyi yönlendirme,
- Tarım üreticilerinin kendi aralarında örgütlenmelerinin desteklenmesi,
- Üreticinin yakıt, ham madde ve tohum gibi girdiler ile desteklenmesi,
- Vergi konusunda çeşitli kolaylıkların sağlanması,
- Üreticinin teknolojik imkânlar ile donatılmasıdır.

### 6.2. Doğrudan Destekleme

Doğrudan destekleme, devletin kullandığı bir politika aracıdır. Devlet bu politika ile tarım üreticisine kaynak aktararak, üreticiyi desteklemektedir (Babacan, 1999: 2). Bununla birlikte devlet tarım sektöründe fiyat dalgalanmalarına izin vermemek için "stoklama politikalarına" başvurabilmektedir. Bu yöntemin bir diğer amacı da tarım sektörünü desteklemektir. Devlet tarımsal ürünlerin fazla olduğu dönemlerde piyasaya alıcı olarak girmektedir. Bu sayede ürünlerin zayı olmasının

ve üreticinin zarar etmesinin önüne geçilmeye çalışılmaktadır (Özdemir, 1989: 270).

Doğrudan destekleme politikaları, uzun süreç içerisinde, devletin, tarımsal alanda yapılan araştırmalardan ve konu ile ilgili bilimsel yayınlardan, çevre koruma ve kırsal kalkınma politikalarından vaz geçmesi sonucunu ortaya çıkarabilmekte ve böyle bir durumun varlığında devlet üreticiye doğrudan maddi yardım yapabilmektedir (Babacan, 1999: 3-4).

Devlet tarımsal faaliyetleri "Taban Fiyatı Politikası" ve "Prim Sistemi Uygulaması" ile destekleyebilmektedir (Erdoğan, 2012: 64). Bu iki araç aşağıda ayrı bir biçimde incelenmiştir.

### 6.3. Taban Fiyatı Politikası

Devlet tarım üreticisini fiyat yolu ile destekleyebilmektedir. Bu yöntemi bir örnek üzerinden açıklamadan önce kavramsal anlatıya devam etmek gerekirse devlet, desteklemek istediği herhangi bir tarımsal ürüne belirli bir fiyat belirlemekte ve ilgili ürünün satış değerinin belirlenen fiyatın altına düşmemesi için gerekli müdahalelerde bulunmaktadır. Devletin belirlemiş olduğu bu sınır fiyatına "taban fiyatı" adı verilmektedir (Özdemir, 1989: 270). Örneğin, devlet buğday üretimini desteklemek, denetlemek ve buğday üreticisinin kazancını garanti altına almak için buğdayın kilo veya ton ölçüsü ile satılabileceği en az fiyatı belirlemekte ve bu fiyatı kontrol altında tutmaktadır. Devletin giriştiği bu eyleme veya uyguladığı bu politikaya "Taban Fiyatı Politikası" adı verilmektedir.

### 6.4. Prim Sistemi Uygulaması

Prim sistemi ilk olarak 1993 yılında uygulamaya geçmiş olmasına rağmen, devletin bütçe konusunda yaşamış olduğu sorunlar ve tarım sektöründe kayıt dışı istihdamın ve üretilen ürünlerin kayıtlarının sistemli bir biçimde tutulmamasından dolayı uygulama hedefine ulaşamamıştır. 1998 yılında prim sistemi tekrardan uygulamaya konulmuş, ancak prim sistemi ödemelerinin düzenli yapılmamasından kaynaklanan gecikmeler yaşanmıştır (Abay vd., 2005: 71).

Prim sistemi, devletin, yoğun talep gören ve yaşamsal değeri bulunan tarımsal ürünlerin desteklenmesi için ürün birim miktarı üzerinden üreticiye yapmayı taahhüt ettiği koruyucu ve destekleyici nitelikli bir sistemdir. Bu sistem kapsamında üretici ve devlet kendi aralarında bir

sözleşme yapmakta ve desteklenmesi gereken tarımsal ürünlerin belirli bir üretim miktarı altına düşmemesi sağlanmaktadır. Böylece üreticinin üretimi arttırması için bir teşvik meydana gelmektedir. Prim sistemini piyasaya mal veya ürün sürme sistemi olarak da adlandırmak mümkündür (Şahinöz vd., 2007: 2-3).

Prim sisteminin beş temel faydasından söz edilebilmektedir. Bu faydalar şu şekilde sıralanabilmektedir (Şahinöz vd., 2007: 3):

- Prim sistemi ile tarımsal üretim seviyesi yönlendirilmektedir. Üretim yüksek seviyede yapılmasının istendiği ürünler için maddi destek sağlanmakta, üretimin sınırlandırılması istenen ürünler için hiçbir maddi destek verilmeyerek kısıtlanması yöntemine başvurulabilmektedir.
- Prim sistemi, üreticilerin ürünlerinin standartlarının yüksek olması sebebi ile dış pazarlarda yüksek fiyattan satma eğiliminden vazgeçmesine sebep olmaktadır. Böylece üretilen ürünler ihtiyaç duyulan yerlerde tüketiciye ulaştırılabilmektedir. Bu yöntem, aynı zamanda, üreticiyi taşıma maliyetlerinden ve taşıma süresince meydana gelebilecek zarara uğrama tehlikelerinden korumaktadır.
- Prim sistemi içerisinde üreticinin maliyetlerine katkı sağlandığı için üretim maliyetleri, üretici açısından en aza inmektedir. Böylece üretici iç pazar fiyatları ile dış pazarda faaliyet gösterebilmekte ve yabancı üreticilerle rekabet edebilmektedir.
- Prim sistemi piyasaları canlandırmakta ve tarımsal ürünlerin el değiştirmesi sonucunda üreticileri ve üretici birliklerini desteklemektedir. Aynı zamanda kurulan tarımsal ürün borsaları aracılığıyla el değiştirilen ürünler kayıt altına alınarak devletin eksiksiz bir biçimde vergi toplamasına olanak tanınmaktadır. Böylece vergi kayıp ve kaçaklarının da önüne geçilmiş olmaktadır.
- Prim sisteminin kayıt dışı üretimin önünde bir engel oluşturmasından dolayı, tarımsal ürünleri üreticiden düşük fiyatlarla alan komisyoncuların kayıt dışı kazançlarının da önüne geçilmiş olmaktadır. Diğer taraftan ise

prim sistemi üreticiye tanınan maddi desteğin, aracı, tefeci veya komisyoncu isimleri altında faaliyet gösteren kişiler tarafından kullanılmadan, doğrudan üreticiye aktarılmasında görev üstlenmektedir.

## 5. SONUÇ

Tarım insanlığın geleceği açısından oldukça fazla öneme sahip bir faaliyettir. Tarımın belirli bir süre durgunluğa uğraması veya artık yapılamayacak bir hale gelmesi insanlığın yaşayabilmesi için gerekli olan besin ihtiyacının karşılanamaması anlamına gelmektedir. Böyle bir sonucun meydana gelmesi durumunda ise insan neslinin devam ettirilebilmesi oldukça zor olacaktır. Bu gibi bir canlandırmayı 2014 yılı Amerika Birleşik Devletleri yapımı olan "Interstaller" (Yıldızlararası) adlı sinema filminde izlemek mümkündür. Interstaller'ın yönetmenliğini Christopher Nolan ve başrolünü ise Matthew McConaughey, Anne Hathaway ve Jessica Chastain ortak bir biçimde üstlenmiştir. Filmde, dünya artık ömrünü tamamlamak üzere olduğu bir zaman diliminde besin maddelerinin de tükenmesi sonucunda insanların yaşamak için yeni bir gezegen araması konu edilmektedir. Dolayısıyla tarımın sürdürülemediği bir zaman diliminde insanlığın devamını sağlamak olanaksız bir hale gelmektedir. Böyle bir olumsuzluk içerisine girmek için devletler kendi tarım politikalarını üretmekte ve ürün çeşitliliğini arttırmaya çalışmaktadırlar. Bunun için de fiyat politikalarından, üreticiyi destekleme politikalarına kadar geniş bir çerçevede tedbirler alınabilmektedir.

Her şeyden önce tarım yönetilmesi gereken bir faaliyettir. Üretmeyen bir toplum sorunlarını çözmek ve üretici bir topluma dönüştürmek için tarımın sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Bunun için de bilinçli bir tarımsal yönetim faaliyetine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla gerekli tedbirlerin alınması önem taşımaktadır.

## KAYNAKÇA

- Abay, C., Olhan, E., Uysal, Y., Yavuz, F., Türkekul, B. (2005). "Türkiye'de Tarım Politikalarında Değişim", Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi Bildiri Kitabı, Ankara: 63-80.

- Adak, M. S., Güler, M., Kayan, N. (2010). "Yemelik Baklagillerin Üretimini Artırma Olanakları", Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11-15 Ocak 2010, Bildiriler Kitabı 1-2, Ankara: 1-15.
- Ak, R. (2012). "Türkiye'de Tarımsal Üretim ve Tarımsal Dış Ticaret", Tarım Ekonomisi ve Tarımsal Politikalar, (Editör: Meriç Subaşı Ertekin), 1. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2717, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1680: 116-137.
- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994), Devlet Planlama Teşkilatı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/4/plan6.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2018).
- Ankara Ticaret Borsası Raporu (2017). Dünyada ve Türkiye'de Yaş Sebze ve Meyve Üretimi, (Rapor Tarihi: 23.01.2017), [https://www.ankaratb.org.tr/lib\\_upload/D%C3%9CNYADA%20VE%20T%C3%9CK%C4%B0YEDE%20YA%C5%9E%20SEBZE%20VE%20MEYVE%20C3%9CRET%C4%B0M%C4%B0.pdf](https://www.ankaratb.org.tr/lib_upload/D%C3%9CNYADA%20VE%20T%C3%9CK%C4%B0YEDE%20YA%C5%9E%20SEBZE%20VE%20MEYVE%20C3%9CRET%C4%B0M%C4%B0.pdf) (Erişim Tarihi: 16.04.2018).
- Babacan, A. (1999). Genel Tarım Politikaları Çerçevesinde Doğrudan Gelir Ödemeleri Sistemi, Devlet Planlama Teşkilatı, Aralık, Ankara.
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989), Devlet Planlama Teşkilatı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/5/plan5.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2018).
- Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967), Devlet Planlama Teşkilatı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/9/plan1.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2018).
- Bitkisel Üretim İstatistikleri 2016 (2018). <http://www.tuik.gov.tr/HbPrint.do?id=21664> (Erişim tarihi: 16.04.2018).
- Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983). Devlet Planlama Teşkilatı, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/6/plan4.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2018).
- Erdoğan, S. (2012). "Tarımsal Destekleme Politikaları", Tarım Ekonomisi ve Tarımsal Politikalar, (Editör: Meriç Subaşı Ertekin), 1. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2717, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1680: 57-76.
- Food And Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Demographics (Rural and Urban Populations) (2017). <http://www.fao.org/faostat/en/#country/223> (Erişim Tarihi: 16.04.2018).
- Gaytancıoğlu, O. (2009). Türkiye'de ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikası, İstanbul Ticaret Odası, (Elektronik), Yayın No: 2009-14, İstanbul: Vimek Ajans Reklamcılık Matbaacılık.
- Genç, S. Y. (2012). "Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikaları", Tarım Ekonomisi ve Tarımsal Politikalar, (Editör: Meriç Subaşı Ertekin), 1. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2717, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1680: 138-159.
- Gökmen, E. (2010). "XIX. Yüzyıl Ortalarında Alaşehir'de Tarım ve Hayvancılık", Gazi Akademik Bakış Dergisi, 3 (6): 213-236.
- Greer, A. (2009). Agricultural Policy In Europe, Manchester and New York: Manchester University Press.
- Hayvansal Üretim İstatistikleri Haziran 2017 (2018). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24656> (Erişim Tarihi: 16.04.2018).
- İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972), Devlet Planlama Teşkilatı. <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/8/plan2.pdf> (Erişim Tarihi: 08.04.2018).
- İnan, İ. H. (2006). Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği, 6. Baskı, İstanbul: Hasad Yayıncılık, (Baskı: Avcı Ofset).
- Karacan, R. (2012). "Tarımsal Üretim ve Tarımsal Üretim Türleri", Tarım Ekonomisi ve Tarımsal Politikalar, (Editör: Meriç Subaşı Ertekin), 1. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2717, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1680: 2-17.
- Miran, B. (2005). "Tarımsal Yapı ve Üretim", Türkiye'de Tarım, (Editör: Fahri Yavuz), Ankara: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yayınları: 9-42.
- Mutlu, A. (2009). Tanzimattan Günümüze Türkiye'de Vergileme Zihniyetinin Gelişimi, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:2009/390, Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Ortaylı, İ. (2008). Türkiye Teşkilât ve İdare Tarihi, 3. Baskı, Ankara: Cedit Neşriyat.

- Özdemir, Z. (1989) "Türk Tarımında Destekleme Uygulamaları ve Sonuçları", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. Abdullah Türkoğlu'na Armağan Özel Sayısı, 47 (1-4): 261-279.
- Özkaya, T., Günaydın, G., Bozoğlu, M., Olhan, E., Sayın, C. (2010). "Tarım Politikaları Ve Tarımsal Yapıdaki Değişimler", Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11-15 Ocak 2010, Bildiriler Kitabı 1-2, Ankara: 1-15.
- Semerci, A., Çelik, A. D. (2016). "Türkiye'de Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinin Genel Durumu", Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 21 (2): 182-196.
- Şahinöz, A., Çağatay, S., Teoman, Ö. (2007). Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikası Aracı Olarak Fark Ödeme Sistemi'nin Uygulanabilirliğinin Tartışılması ve Sistemin İktisadi Analizi, Yayın No: 155, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara.  
<http://www.tepge.gov.tr/Dosyalar/Yayinlar/66f0663170734ef5bca05355afa6e361.pdf> (Erişim Tarihi: 07.04.2018).
- Tarım İstatistikleri (2008). Türkiye İstatistik Kurumu Tarım İstatistikleri Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-5, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), Tahıllar İstatistik Bilgileri,  
[http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt\\_id=1001](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001) (Erişim Tarihi: 02.04.2018).
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Tarım Alanları, 2017.  
[http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt\\_id=1001](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001) (Erişim Tarihi: 02.04.2018).
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), Diğer Bitkisel Ürünler; Yenilebilir Kök ve Yumrular İstatistik Bilgileri, 2017.  
[http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt\\_id=1001](http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001) (Erişim Tarihi: 02.04.2018).
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Aşar,  
[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ac78a83e3d931.83818668](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ac78a83e3d931.83818668) (Erişim Tarihi: 06.04.2018).
- Türkiye Tarım Haritası, Türkiye'de Ne Nerede Yetişir?  
<http://demirtepe.org/2016/12/02/turkiye-tarim-haritasi-turkiyede-ne-yetisir/> (Erişim Tarihi: 05.04.2018).
- TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) (2013). Türkiye Tarım Sektörü Raporu, TOBB Yayın No: 2014/230, Ankara: Afşaroğlu Matbaası.
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Tarım,  
[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ac1cfcde77778.17313110](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ac1cfcde77778.17313110) (Erişim Tarihi: 02.04.2018).
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğü, Politika,  
[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com\\_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ac31be3dd0805.67054321](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ac31be3dd0805.67054321) (Erişim Tarihi: 03.04.2018).
- Yavuz, F. (2000). "Türkiye'de Tarım Politikası", Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 31: 9-22.
- Yılmaz, Hasan (2008). Türkiye'de Tarım Politikalarının Demokratikleşmesi Ve Alternatif Tarım Politikaları Oluşturulması Sürecinde Baskı Grupları Olarak Üretici Örgütleri, 2. Ulusal İktisat Kongresi, 20-22 Şubat 2008,  
[http://debis.deu.edu.tr/userweb//iibf\\_kongre/dosyalar/yilmaz.pdf](http://debis.deu.edu.tr/userweb//iibf_kongre/dosyalar/yilmaz.pdf) (Erişim Tarihi: 04.04.2018).
- 2017 Yılı Faaliyet Raporu, T.C. Gıda Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığı,  
[https://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler/Bakanl%4b1k\\_Faaliyet\\_Raporlar%4b1/2017.pdf](https://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler/Bakanl%4b1k_Faaliyet_Raporlar%4b1/2017.pdf) (Erişim Tarihi: 03.04.2018).
- 5488 Sayılı Tarım Kanunu,  
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5488.pdf> (Erişim Tarihi: 03.04.2018).